

Elavult-e a műkedvelés?

A kérdés, ha homályosan és bizonytalanul is, de már régebben felvetődött. A válasz ellenben csak most született meg. Működés, hogy a kérdésből egy betű és egy írásjel elmaradt. Elavult a műkedvelés: így hangzik a felelet, s mind gyakrabban és mind határozottabban lehet hallani Szegeden — még a legilletékesebbek, a szakemberek körében is. Felesleges, korszerűtlen, elavult: sokan beszélnek így ma, a műkedvelésről.

Természetesen nemcsak a levegőbe beszélnek. Erveik is vannak, sőt még bizonyítást is akarnak. Példákat mondanak arra, hogy egy-egy üzemi előadás hogyan fulladt közömbösségbe, érdektelenségbe, és arról is beszélnek, hogy ezt maguk a műkedvelők is érzik, de sehogy se tudnak rajta változtatni, mert — mondják — korszerűtlen, elavult formákhoz ragaszkodnak.

Egy tanulságos példa

Elfogadhatjuk-e ezeket az érveket? Először látszatra igaznak tűnik a gondolatmenet. Valóban vannak olyan üzemi előadások, amelyek elkeserítő érdektelenséggel fogadják, s nem azért, mintha a teljesítmény gyengébb lenne az átlagnál, vagy a felkészülés lenne rosszabb. Általában vizsgálódás után azonban megismerjük, hogy baj van ezzel az érveléssel.

Egyik jónévről szegedi együttesünk, amelynek sok szép bemutatójában gyönyörködhetünk már, nemrégiben új táncjátékot mutatott be. A cselekmény a múlt század elejére vitte a nézőt, valamelyik földesúri kastélyba. Az előadás a bemutatón közönségsikerrel folyt, sőt a közönség néha ujjongva nézte a táncokat. De egyszer csak hirtelen megváltozott a helyzet, s mintha friss levegő áradt volna a nézőterre, a közönség egy csapásra felébredt. Az történt, hogy ebbe a múlt századi földesúri környezetbe teljesen váratlanul és meglepő hirtelenséggel berohant egy kalapos néger — hánesruhás párjával — és a megszólaló zongora mai muzsikájára tűzes pítusú táncot mutattak be. A felénkült közönség dübörgő tapsal köszönte meg a produkciót, s láthatólag fűtült arra, hogy a befizetés megértése a mű stílusát, s ellenében állt az eddigi látottakkal, hogy valami olyasmi volt, amire egy színházi sznob nyugodtan mondhatta volna: rikkító izléstelenség.

Ez a példa roppant tanulságos. Először látszatra ugyanis úgy tűnik, azért került ez a tánc ebbe a teljesen más stílusú játékba, mert a népi táncmozgalom a mai formájában teljesen elavult, korszerűtlen. Pusztán a siker biztosítása követelte meg, hogy ezt a számot elhelyezzék benne.

Amiben a közönségnek igaza van

A valóságban azonban másképp van szó. A mi népi táncmozgalmunk, amikor körülbelül 10–15 esztendővel ezelőtt elterjedt, nagyon népszerű valami volt. A közönség szívesen fogadta az érdekes, újszerű táncokat. Időközben azonban az érdeklődés mindinkább csökkent. Miért? Mindenekelőtt azért, mert a táncmozgalom tartalmilag nem tudott fejlődni, nem tudott lépést tartani az élettel, s ma — 10–15 év után — ugyanazt láthatjuk táncosainktól, mint a kezdetek idején. Ma éppen csak folklórt, mint régen. S hiába táncolnak jobban a csoportok tagjai, hiába váltak közben rutinosabb táncosokká, hiába jobb az összmunkájuk az érdeklődés mégis változatlanul lankad. A közönség ugyanis megunt, hogy évek óta lényegében ugyanazt látja a táncosoktól, mint 10 évvel ezelőtt. Szeretne valami újabbat is látni, valamit, ami több, mint a pusztán folklór, ami valahogyan a

mához kapcsolódik. Ugyanakkor azt a híres szöveget együttes, a Mojszejev vezette csoport csinálta, vagy ahogyan legutóbb a Szegeden szereplő Belorusz együttestől láttuk.

Ebben a közönségnek teljesen igaza van. Az említett táncjátékba azért került bele a néger tánc, mert az alkotók a márt akarták vele képviselni. Egyébként helytelenül és rosszul, de a tapasztalatokhoz megmutatták, hogy valamiképpen ilyen irányban kell elindulni.

Mi tehát a teendő? Mondanivalóban, tematikában és formában a táncmozgalomban is jelentkeznie kell a mártak. A folklór anyagának egy része magától értetődően továbbra is megmaradhat, sőt a mai tematikájú táncoknak sem szabad elszakadniuk a jó hagyományoktól. Az az újszerűség azonban, amit a mai érvényesítés szükség szerűen előidézne, feltétlenül megoldandó a fő problémát, s bizonyosan megszüntetné a ma még tapasztalható közömbösséget, érdektelenséget. Azt az unalmat, ami gyakran egy-egy produkcióból árad, friss izgalom érdekeltetésé váltakozással. Ehhez persze a táncosok akarata önmagában kevés. Ehhez alkalmas művek is kelljenek. Ilyen tekintetben azonban nincs ekunk különösebb aggodalmára: kétségtelen, hogy az eddig bemutatott táncjátékok szerzői ilyen műveket is tudnak írni, ha érzik, hogy a táncosoknak és a közönségnek egyaránt szüksége van rá.

Hiányérzet és műkedvelés

Mindaz azonban csak egyik és — valljuk be — egyszerűbb része a problémának. Nemesak a táncmozgalomban tapasztalható ilyen értelemben megkezdés, sőt elsősorban nem is itt tapasztalható, — hasonló gondokkal küszködnek a színjátszók is, és kétségkívül ez a bonyolultabb, a nehezebb kérdés. Azok, akik a műkedvelés elavulásáról, korszerűtlenségéről beszélnek, mindenekelőtt a színjátszómozgalomra gondolnak. Azt mondják, a műkedvelés, a nem hivatásos amatőrök, annak idején, valamikor a múlt század vége felé, egyfajta hiányérzet szülte. Az, hogy valamilyen közönségnek hiányzott a színház nyújtotta élmény. Ez hozta létre a falusi műkedvelést, s ez teremtette meg a városokban a munkások színjátszó mozgalma is. Falun ez a hiányérzet abból keletkezett, hogy ott semmiféle modern színjátszást nem ismertek, a városokban pedig — ahol műkedvelést az teremtette meg, hogy a munkásságnak nem voltak politikai, azaz olyan színházai, amelyek azokat az eszméket fejezték volna ki, azoknak a gondolatoknak a győzelmeért harcoltak volna, amelyekért a munkásszaktól a politikai életben küzdött.

Ma viszont — mondják a műkedvelés lebecsülői — a színházak politikai színházak, a mi eszméinket viszik színpadra. A műkedvelő színjátszás megszületését előidéző okok ezzel tehát megszüntek. Ezenfelül pedig a modern hírközlő apparátusok — folytatódik az érvelés — a rádió, a televízió olyan mennyiségben és színvonalon közlik a színházi előadásokat, hogy a műkedvelés létjogosultsága emiatt is megszűnt, mert teljesen feleslegessé vált. Aki hetenként kétszer-háromszor láthatja a televízióban a legjobb színházi előadásokat, nem kívánsi a színjátszó csoportok jóval alacsonyabb színvonalú próbálkozásaira.

A közvetlen élmény pótolhatatlan

Igaz-e mindez? Valóban elavult, korszerűtlenné vált volna a műkedvelő színjátszás? Ami az említett hiányérzet megszűnését illeti, ebben csakugyan sok az igaz-

ság. A városokban ilyen tekintetben valóban nincs ok panaszra. A falvakban azonban korántsem ilyen jó a helyzet. A falusi házi együttesek és a vidéki színházaknak minden erőfeszítése sem elegendő ahhoz, hogy annyiszor eljussanak a falvakba, ahányszor az szükséges lenne. Falun bizony éppen ezért még ma is eleven érzés az a bizonyos hiányérzet, ha másképpen jelentkezik is, mint régen. Ezenfelül pedig: a televízió nem minden. A legjobb közvetítés sem pótolja a színházi előadás élményének forrását, nem éri el a hatásosságát, ami a fókát, amit egy nézőterrel látott előadás nyújt. A közönségnek erre a közvetlen élményre is szüksége van, hogy úgy mondjuk, nem lehet megnevelni, s ez végeredményben egyáltalán nem csökkenti a műkedvelő színjátszók esélyeit. Ha pedig figyelembe vesszük még azt is, hogy az üzemi színjátszók nemcsak a városokban, a gyárakban, hanem a falvakban is vannak nem jelentéktelen feladatok, vagyis ott is kell előadásokat tartaniuk, nyugodtan mondhatjuk, szó sincs arról, hogy a műkedvelés felesleges lenne, elavult volna.

Ennek ellenére kétségtelen, hogy a színjátszómozgalomban Szegeden is tapasztalható bizonyos megkezdés. Ennek azonban korántsem az az oka, hogy a műkedvelés egyértelműen korszerűtlenné vált, hanem az, hogy ez a mozgalom nem alkalmazkodott ahhoz az új helyzethez, ami többek között a színházi előadások számának nagyarányú növekedése és a TV elterjedése következtében alakult ki. Ez a fejlődés ugyanis, ha nem is tette elavulttá, korszerűtlenné és feleslegessé az üzemi színjátszást, kétségtelen, sok tekintetben új helyzetet teremtett számára, és ehhez a műkedvelésnek, ha továbbra is eleven, határozott akar maradni, kétségtelenül alkalmazkodnia kell.

Nagyobb figyelmet a falura

Mindenekelőtt azt jelenti ez, hogy a városi műkedvelésnek nagyobb figyelmet

A kommunizmus építői között

Riportsorozat Szibériából

I. Egyáltalán nem kellett gondolkodnom a Szovjetunióról szóló riportsorozat címén. Egy hónapra át 24 ezer kilométert megutamon mindenütt arról gyűjtöttem meg, hogy a szovjet nép hatalmas lendületű munkájával a kommunizmus építésének útján jár. Moszkvában, a szibériai Irkutskban, Angarszkban vagy Bratszkban, északon Leningradban, Tallinban vagy Pernuban, délen Szocsiban vagy Tbiliszi-ben és Ukrajna fővárosában, Kijevben — egymástól sok ezer kilométerre fekvő városokban, különböző égtájakon, más-más nyelven, hegyek között vagy termékeny földeken, a tajga ölelésében, vagy a tenger ölelésében ugyanazt hallottam: láttam: a nagy előrelépésről szóló szovjet nép fejeződését és teremtő munkájának eredményeit.

Riportsorozatam célja az, hogy ezt a szenvedélyes lelkesedést és világot formáló alkotómunkát értékeljem.

Az Angara gyémántja

Ottban Moszkvából Irkutskba, Gyina, a szibériai kedves stewardess egy információt tett az asztalunkra. E szerint TU-104 B jelű gépünk kapitánya, Jegorov, arról tudósít, hogy 10 000 méter magasságban repülünk, a sebesség órán-

kell fordítani a falura. Műsorszerzőkük úgy kell kialakítani, előadásait úgy kell megtervezni, hogy azok minden tekintetben megfeleljenek a falusi közönség igényeinek, s ugyanakkor arra is alkalmasak legyenek, hogy ezt az igényt és ízlést tovább neveljék, korszerűbbé, modernné tegyék. Elsősorban a nagyüzemi színjátszók feladata ez, nekik vannak ilyen tekintetben a legjobb lehetőségeik.

Azokban a kisebb üzemekben viszont, ahol a színjátszás sehogy sem tudja kiváltani feladatait megoldani, s ezért a munkások joggal közömbösnek tevékenységük iránt, nem szükséges erőltetni a mozgalmat. Az ilyen helyeken szívfájdalom nélkül meg lehet szüntetni a műkedvelést: az egyáltalán semmit sem veszünk vele. Sőt azzal, hogy ez pénz és energiát szabadítana fel, amelyek máshová kerülve jótékonyan éreztetnék hatásukat, még nyerhetnénk is. Azt ugyanis minden további nélkül meg lehetne csinálni — érdemes is lenne —, hogy ezekből a kis együttesekből a legjobb erőket kiválogatva egy központi, városi csoportot szervezzünk, amely a szegedieknek, és természetesen a falusiaknak is, valóban színvonalas produkciót tudna nyújtani, hiszen a felkészülésre, az előadások kidolgozására is nagyobb lehetőségük volna.

Mindez azt jelenti, hogy akár a táncmozgalom, akár az üzemi színjátszás problémáit vizsgáljuk meg, végül is határozottan el kell utasítani azt a feltételezést, hogy ezek a műkedvelési formák elavultak, korszerűtlenné váltak. Ellenkezőleg: továbbra is szükség van rájuk. Bizonyos viszont, hogy tevékenységüket sok mindenben meg kell változtatni. A városi tanács művelődési osztályának egyik legfontosabb feladata lenne ezzel kapcsolatban, hogy a problémákat részletesen megvitatva és a tennivalókat kidolgozva, biztosítsa ezeknek a szükséges változásoknak jó végrehajtását. Csak így számíthatunk arra, hogy a műkedvelők tevékenysége eredményesebb lesz a jövőben, hogy az a közömbösség és érdektelenség, ami ma még munkájuk iránt nem egy helyen tapasztalható, rövid idő alatt végérvényesen megszűnik.

Ökrös László

PÉTER LÁSZLÓ

Juhász Gyula

A MUNKÁSMOZGALOMBAN

(13.)

József Attila — kommunista költő, ezt ma már senki sem vonja kétségbe, mégpedig világirodalmi mértékkel mérve is a legnagyobbak között. Azt jelenti ez, hogy ideológiája mindvégig ellentmondástalanul a marxista-leninista álláspontot képviselte? Azt, hogy egész élete az illegális párt keretei között zajlott? Egész életműve a kommunista eszmék jegyében áll? Nyilvánvaló túlzás lenne, ha valaki így mondana ezekre a kérdésekre. József Attila is a világirodalom káoszából szűrte ki, már férfitővel, a kommunista igazságát, s lépett 1930 őszén a KMP harsánjai közé. Nem elsősorban ő volt az oka annak sem, hogy a szervezők a kapcsolatot a párttal olyan korán, már 1932-ben megszakadt: hogy ezután gondolkodásmódjában ismét hatottak a marxizmustól idegen teóriák, mint a freudizmus is; s hogy elméleti írásában az akkori szovjet politika iránti meg nem értés nyomai is megtalálhatók. Mindezt, mondom, nem gátol meg minket abban, hogy József Attilát egyértelműen, ellentmondásaival egyetemben, kommunista költőnek valljuk, hiszen a munkásmozgalmi tevékenysége megszakadt is, költészetünk olyan alkotásokkal gazdagította még azután is, amelyek kétségbevonhatatlanul a kommunista mozgalomtól kapták ihletésüket.

S mennyire hasonlít ehhez Juhász Gyula sorsa! Ő is életének csak egy — elég kései — szakaszán köti sorsát a munkásmozgalomhoz, s kapcsolatot, mely ha lazulón is, majd egy évtizedig tartott, a betegség szakította meg véglegesen. A marxizmusnak ugyan nem vallotta minden filozófiai következményét, de a tőkés rend bírálatát és a szocialista társadalom távlatát vállalta, sőt hirdette. S ami a döntő: világirodalmi grönözei ellenére is életművének egy jelentős része, az a mintegy húsz költemény, mely expressis verbis munkásmozgalmi jellegű, de sok más is (mint a négy Dózsa-vers, a »tápai« versiklusz stb.) szintén a szocializmus bolygóját viseli magán, s a költő szocialista hitvallása nélkül nem gazdagíthatta volna 20. századi líráinkat.

10

Az ellenforradalmi tollforgatók, akik Juhász Gyulát »vörös költőnek«, kommunista agitátornak nevezték, persze túloztak. De volt mit eltúlozniok: a költő soha meg nem tagadott szocialista meggyőződését.

»Kissé komikus, ha ma kell figyelmeztetni irodalomtörténészeink némelyikét, hogy hallásuk legyen legalább olyan finom, mint a Horthy-korszak ügyészeinek«. Radnóti életművével kapcsolatosan mondja a tanulságos szavakat Ortutay Gyula. Teljesen analóg ez Juhász Gyula irodalomtörténeti sorsával. Manapság sokan hajlandók történetietlenül, mai követelményeket a harminc-nyolcvan év előtti visszavetítve, lebecsülni a harsant, amelyet Juhász Gyula a munkásmozgalmi világot szemben vevő, s értékelésükben mellőzni mindast, amivel ez a küzdelem a költő életművét gazdagította.

(Vége)

adta kedvező helyen. ahol a folyó magas, meredek partja 300 méterre szűkül, épül ez a hatalmas, még a csapongó fantázia számára is nehezen elképzelhető vasbeton »erődítmény«.

»Villamosságot áraszt...«

Szavickij elvtárs lelkes magyarázó szavaiból is az derül ki, hogy az épülő erőmű a hatalmas méretek valószínűsége.

A folyó hőmérsékletét a víz elzáró gát 5 millió köbméter beton emészt fel, és a felépítő, teljesítménye egyedülálló lesz a világon: 5 millió kilowatt. Évi 23 milliárd kilowatt áramot ad majd a környéken nagy iramban fejlődő iparnak és visszaadja azt a kölcsönt is, amelyet most az Irkutsk-i erőműtől kap. A tenger, amely három év alatt gyűlt össze, 560 kilométer hosszan nyújtózott ki nem mondott kerdésünkre... előbb azonban mindent eltakartunk. A legkisebb gallyig »kigyomláljuk« a tajgát. Rövid időn belül 40 millió köbméter fatagunk innen összeszedni. Hatvan települést, köztük több kolhoz költöztetünk át más vidékre. Sok ezer ember és rengeteg gép dolgozik azon, hogy tiszta »ágyat« kapjon a tengerre duzzadó Angara.

Negyvenézer ember

Kik azok, akik ilyen hatalmasat alkotnak? Akik küzdelem a torló jéggel, akik pontosan kiszámították, hogy

»Itt tenger lesz!«

A magyar és a világgazdaságban sokan írtak már Bratszkáról és az ott épülő gigantikus erőműről. De ha már száz-ezer írás is látott napvilágot, akkor is azt mondom, hogy